

LA INSCRIPCIÓ IBÈRICA DEL GERRO DE JORBA, UN TEXT FILOSÒFIC ESTOIC

Manuel Civera i Gómez

Introducció

L'empresa Atena 2000 SL realitzà l'any 1999 el seguiment de les excavacions d'urgència per a la construcció de l'autovia N-II que uneix Barcelona amb Lleida al seu pas per la localitat de Jorba (Anoia) en la conca del riu Ódena a uns set quilòmetres d'Igualada, i identificà un jaciment ibèric que ocupava un àrea d'uns 120 metres quadrat en els quals excavaren 20 sils, tres habitacions, murs dispersos i un abocador. La zona estigué poblada en diversos moments entre els segle IV i I aC. A l'abocador es recuperaren fragments d'àmfores Dressel 1^a, ceràmica de Cales, ceràmica ibèrica pintada, ceràmica feta a mà, ceràmica feta a torn entre la qual es trobava el gerro que estudie, fragments de morters, peces metàl·liques i en l'estrat superior algunes monedes encunyades a la península i diversos llocs de la conca Mediterrània a finals del segle II aC. La seca més propera porta la llegenda $\Delta\text{M}\epsilon\text{Z}\text{C}\text{M}$ (aizesgen).¹

El gerro o búcar fou fet amb torn i es de ceràmica gris de la zona. Fa uns 20 cm d'alt i té una boca redona amb el llavi superior molt obert, el qual fa 14'9 cm de diàmetre, és a dir, la boca és bastant ampla per a l'alçada del vas. En l'estructura del gerro identifiquem el coll, comptant des del llavi de

---

¹ Panosa, Mª Isabel (2002): "Inscripción ibérica procedente de la Joncosa (Jorba, Barcelona)", *Paleohispánica* 2, pp. 333-353. Saragossa.

la boca a la moldura superior fa 4 cm aproximadament) i està inscrit. La part intermèdia o còncava fa 8 cm aproximadament, comença en la moldura superior i acaba en la moldura inferior, moldures on naixen i acaben les anses, en aquesta zona tronc de cono està inscrita en dos cartells. La part inferior és la panxa del gerro (8 cm aproximadament) comença en la moldura inferior en la panxa i disminueix fins completar quasi bé una semiesfera (en part amb cercles incisos) fins arribar al peu. El gerro és excepcional perquè les parets exteriors estan escrites en ibèric amb signes realitzats prèviament a la cocción.

El text inscrit consta de tres parts conscientment ubicades en l'estructura del gerro: La part A es troba al coll del vas, perfectament delimitat per la boca i la moldura superior d'on naixen les anses i consta de 19 segments en tres línies que li donen la volta completa al coll amb dos segments desapareguts. Els 4 primers segments d'aquesta part A estan invertits. Les parts B i C se situen en la concavitat intermitja del vas perfectament delimitats per les moldures superior i inferior, les anses i per un solc incís en la ceràmica precuita que acota els textos, i consten de set línies cadascun. La part B consta de 23 segments amb pèrdues totals o parcials de set segments. La part C consta d'uns altres 23 segments amb uns sis d'imcomplets. En total el text constava de 65 segments i en conserva 50 de complets. Amb tot, el text del búcar de Jorba és el segon text més llarg dels recuperats fins l'actualitat, després dels quatre textos de l'urna 2 de la Punta.

És de justícia dir que el gerro i el text ha merescut l'atenció de Luis Silgo,² el qual és un ibèricista representatiu en l'anàlisi acadèmic de l'ibèric. En la seua abundant producció en el comentari de textos ibèrics segueix el mètode comparatiu, ja tradicional, el qual consisteix a identificar tires gràfiques que es repeteixen en el corpus d'inscripcions ibèriques. Per la semblança de les veus o la situació en els textos dedueix significats o interpretacions personals amb molt bona voluntat, però cap argument efectiu per a la comprensió. Per exemple, Silgo identifica com a divinitat *iustir* (no repara en la diferència entre *iustir* i *iunstir*), quan al meu entendre significa just; sosté que *iRe* és el nom d'una altra divinitat quan al meu entendre és el pronom teu/a/s/es que correspon al basc *hire*. Si Silgo estiguera encertat, caldria concloure que té una gran facilitat per identificar les divinitats ibèriques, mentre no identifica els antropònims del text. Per tot això, aprofite l'avinentesa per demanar un canvi de mètode d'estudi atés que ha aportat ben

---

² Silgo Gauche, Luis (2018): "Nuevo estudio sobre la jarra ibérica escrita de la Joncosa (Jorba, Barcelona)", pp. 99-113. *Revista Portuguesa de Arqueologia* 21.

poc a la interpretació de la llengua ibèrica i pel contrari està contribuïnt a crear falses pistes interpretatives. No voldria donar a entendre que la interpretació de l'iber és un objectiu fàcil d'assolir, tinguem en compte que tractem amb una llengua que no parla cap humà i, conseqüentment, recuperar el sentit connotatiu i figurat de l'iber s'apropa a la màxima dificultat. Ara, tenint en compte els resultats del mètode d'anàlisi comparatiu de l'acadèmia, considere que la identificació de les veus iberes a partir del basc ens fa anar molt més lluny com demostre ara a partir de l'anàlisi del gerro inscrit de Jorba.

La transcripció i la traducció del text

La transcripció que oferisc segueix Ferrer Jané³. En l'escriptura dels signes sil·làbics oclusius, sords i sonors, prevaleixen els signes sonors (entensos com a signes senzills): l, r, p, v, x, q, b, c, d. En són una excepció els signes oclusius sords (entesos com a signes complexos): t, v, q. Apreciem que entre els signes sonors i els sords no s'empren mai parelles, llevat del cas v i v. En aquest sentit els iniciats advertiran que l'acadèmia representa el signe do (v) amb m'. Al meu entendre el signe v és l'evolució del signe u. Acceptar que el signe v s'ha de transliterar com a do, és fonamental per llegir textos funeraris perquè sol formar-ne part. La paraula vM (doi) a partir del basc, significa "tomba, sepultura (o un substantiu d'aquest camp semàntic)". Al gerro de la Joncosa el substantiu *doi* s'empra tres vegades en la part A, nou en la part B i zero en la part C. El fet ens permet afirmar que el text pertany al llenguatge funerari.

La transliteració del text segueix els criteris establerts per l'acadèmia, si bé adopte dues llicències: el signe l el represente per r i el signe q per R; el signe s el represente per s i el signe M per z, això facilita l'escriptura i acosta al meu entendre a la fonètica ibèrica que desenvoluparé en extensió en un altre moment.

Part A: lqkq : Mqk : HsAMsYdE : YZYNQ / NtAQ : bQHlQ : bDQVM : lMVM : NtAQ : [6/8] : [-]MMQ : lMVAQ : lMVAQ / : bQHlQVM : lMVMXNt / MVMXNt : [3/4] : lMVMsXNt : lMVMdXNt, (barede . iRe . osgaistire . tigotinde / . iegade . eRogade . egiardo . bando . negade . [6/8]nide . banigade . luziunbager . eRogardo . banidegidane . nidegedane . galidosedane . banidegidane).

³ Ferrer i Jané, Joan (2006): "Nova lectura de la inscripció ibèrica de la Joncosa (Jorba, Barcelona)", *Veleia* 23, pp. 129-170.

Part B: ʘOĐĐ : ʘOHΛΛ : Vʘʘ : HOHSʘRʘ / Đ : ʘOHΛVʘ : 1MʘVĐĐ : SĐMʘVʘ : [3/5] ʘĐ1OʘVʘ : ĐΛΛʘVʘ : RʘXʘMʘʘVʘ : [7/9] ΛMʘVĐĐ : ʘMʘVʘ : [2/4] 4[3/5]ʘVʘ : VĐXʘS : 1MʘĐĐ : [2/3] MʘVʘ : 14[3/5]Vʘ : SʘʘʘʘOʘʘʘ : [2/4] Đ : Mʘʘ[3/5] : ʘMʘVʘ : Mʘʘʘ, (eRade . eRogar . doie . oRosubeda / de . eRogadoi . bandoiRer . sandoi . [3/5]bidebaRdoi . agari . bedainei . [7/9] . gaziRde . bindoi . [2/4]r [3/5] i . toRdas . bangide . [2/3] ndoi . bar[3/5]doi . seneuRebas . [2/4]de . ile[3/5] . bindoi . nie).

Part C: 1Mʘʘʘ : SʘĐĐVʘʘXʘMʘʘ : [-]ĐO1VʘʘRʘXʘMʘʘ / : ĐMʘVʘXĐĐ : MʘʘʘRʘXʘMʘʘ : MʘMΔ ʘOʘVH / : ĐMʘVĐĐ : MʘʘSʘYĐ : 1SʘYĐ : [-] : SʘʘʘΛĐĐ / : ΛĐĐĐSʘ : ʘOĐĐĐ : SΛO[-]Đ : 1MʘĐĐ / : ΛMʘYĐ : SʘVʘMʘΛMʘMĐĐ : ʘĐʘVʘSʘΛΔ : [0/2] / ΛMʘYĐĐĐ : ĐΛMʘVʘSʘΛĐ : HĐHʘSʘRʘX : [0/4] / : ΛΔĐSʘʘY : ʘYΔMʘΛĐ : Λ..., (banegise . seardoebedane . [-] aRbadoebedane . andogidare . niebedane . ineRtoo . deigiR . iustir . basetir . [-] . suegade . lakukuse . eRade . suR[-]de . bangide . gazitir . sigeiganzar . gereisgar . [0/2] gazitirde . aligigila . oRosubeda . [0/4] . garasetiti . bitiribade . ga[-]) /

El mètode de traducció que utilitze és molt senzill com expose en l'anàlisi dels segments. Els ibers nord-orientals entengueren que el missatge calia desglossar-lo en segments, tires de signes limitades per punts. La major dificultat que presenta la traducció dels segments és saber quantes i quines veus conformen un segment. Consisteix bàsicament a identificar en les tires gràfiques dels segments el nucli de les veus que el conformen, operació que aborde amb els diccionaris bascos en la mà.⁴ Com el lector pot comprovar és molt corrent trobar veus basques que coincideixen amb les ibèriques; certament sovint són veus pròximes en les quals varia alguna grafia com la h que és afegida, la i tònica en els diftons decreixents... o algun so justificable per la proximitat en l'apertura en les vocals, la sonoritat en el signari sil·làbic i la flexió en les forquilles de les consonants R/r, Z/s, l/y, m/n. En el procediment és molt important l'objecte en el qual es troba la inscripció i l'ús que tenia perquè això ens orienta sobre el significat previsible. És també molt important tindre un cert coneixement sobre l'antroponímia per identificar els noms dels protagonistes. Certament, és un procediment que pot comportar errades; però el resultat de les meues propostes de traducció de les esteles nor-oriental, l'estela de Sinarcas i les defixions de la Punta són notablement superiors a les conjuntures que ha oferit el mètode comparatiu.

⁴ Aurrekoetxea, Badiola, Baraiazarra, Goikoetxea, Solabarrieta i Uribarren (1996): *Hiztegia euskara-gaztelania / gaztelania-euskara*. Adorez 7, Jabegoa, Bilbo. Kintana i vuit més (2009): *Eskola hiztegia, euskara-espainiera/espainiera-euskara, bi 2000 mila*, Elka, S.A., Donostia.

Anàlisi del títol, les parts i els segments

Anàlisi del títol:

1. **bare de.** En basc *bare(tu)* significa “serenar”. El segment significa “Per serenar”
2. **iRe.** En basc *hire* significa “teu/a/s/es” i amb aquest context s’adiu.
3. **osga is t’ire.** En basc *hoska* significa “fer soroll”, l’adverbi *ez*, “no”. La *t’* (*te*) correspon a la preposició “per” que modifica el substantiu *HIRE*, “apropiar-se”. El segment té un significat proper a: “no faces soroll per aconseguir”.
4. **t’igo tinde.** La primera *t’* és la preposició “per”, introductòria de la perífrasi verbal. En basc els verbs *igo(da)* significa “pujar” i *tinda(tu)*, “tenyir”. El segment té un significat proper a “per elevar el tiny (per aparentar)”.

Traducció del títol:

(1) Per serenar (2) els teus (3) no faces soroll (4) per aparentar.

Anàlisi de la part A:

1. **i e gade.** En basc *hi* és el pronom “tu”, l’adjectiu *kaden*, “, trist, tristes”, *kaden(du)* “quedar abatut, trist, acobardit”. La *e* correspon a la conjunció “i”. El significat seria: “i tu trista”.
2. **eRo gade.** En basc *erro* significa “llinatge”, *KADEN*, “trist”. El significat seria “trist el llinatge”.
3. **egi ar doi.** En basc *EGIN* significa “fer” la partícula *AR* és el determinant de *doi* que significa sepultura. El significat seria: “feta la sepultura”.
4. **ban doi.** La veu *ban* significa “un/a” i *doi* “sepultura, tomba”. “Una sepultura”.
5. **ne gade.** La partícula *ne*, “de” i *gade*, “trist”. De tristesa.
6. **[6/8]**
7. **[-]ni de.** Es complementa amb el segment 8, però ens manquen massa signes. El segment podria acabar “...per mi”.
8. **bani gade.** En basc *bani(tu)*, “desaparèixer” i l’adjectiu *kaden*, “trist”. El segment significaria: “trista desaparició”.
9. **luzi un b’ager.** En principi apareix el nom de la primera difunta, Luzi Un. En basc *ager(tu)* significa “fer-se patent, manifestar-se” amb el passat *b[a]*. El segment significaria: “Luzi Un va manifestar”.
10. **eRo gar doi.** En basc *erro* significa “llinatge”; *GAR*, “flama, desig” i

gar(tu), “flamejar”. La veu *doi* significa “sepultura”. El segment significaria: “la sepultura flamant del llinatge”.

11. **bani d’egi dane.** En basc *bani(tu)*, “desaparèixer”; *egin*, “fer”; *dana*, “realitat”. Significat del segment: “per fer desaparèixer la realitat”.
12. **ni d’ege dane.** En basc *ni*, “jo”; *egia*, “veritat”; *dana*, “realitat”. El segment significaria: “la realitat de la vostra veritat”.
13. [3/4]
14. **gal ido se dane.** En basc *gal(du)* significa “perdre”; *idor*, “sec”, *idor(-tu)*, “secar-se, marcir-se, endurir-se”; i *dana*, “realitat”. El significat seria: “la realitat es perd marcint-se.”
15. **bani d’egi dane.** És igual al segment 15: Significat del segment: “fa desaparèixer la realitat”.

Traducció de la part A: (1) I la teua tristesa, (2) la tristesa del llinatge, (3) féu la sepultura, (4) una sepultura (5) de la tristesa (6) [...] (7) [...] per mi (8) la trista desaparició (9) manifesta Luzi Un. (10) La sepultura desitjada del llinatge (11) fa desaparèixer la realitat, (12) la realitat de la vostra veritat. (13) [...] (14) La veritat es perd marcint-se, (15) per acabar desapareixent la realitat.

Part B:

1. **eRa de.** En basc *era* significa “conveniència”. El segment: “Per conveniència”.
2. **eRo gar.** En basc *gar* significa “flama, desig ardent” i *erro*, “estirpe” i *erro(tu)*, “arrelar”. El segment significa: “la flama arrela”.
3. **doi e.** La *e* en iber tardà significa *i*, *doi*, “sepultura”. Significa: “i la sepultura.”
4. **oRo su beda de.** En basc *oro* significa “tot/a/os/es”; *su*, “foc, foguera, exaltació, afany”; *beta*, “temps disponible”. La *de* és la preposició “per”. Significat del segment: “amb el temps foc de tots”.
5. **eRo ga[r] doi.** La veu *ga* podria ser *gar* perquè en el segment B,2 s’escriu *eRo gar*. De ser així el segment significa: “la sepultura desig del llinatge.”
6. **ban doi [e]Rer.** En basc *erre (da,du)* significa “cremar, consumir, desgastada”, *doi* “sepultura i ban, “una, la”. Sig. “consumeix una sepultura”.
7. **san doi.** En basc *sein(du)* significa “rejuvenir-se”, en substantiu *jovenívol*; i *doi(tu)* “ajustar” en substantiu “sepultura”. Significat del segment: “sepultura jovenívola.”
8. [3/5] **bide baR doi.** Pot ser: [de] *bide baR doi*. En basc *bide* significa

- "camí", bar "primer/a, doi, "sepultura". El segment parcial diria "la sepultura primera del camí...
9. **agari**. En basc *ageri* significa "evident, amnifest" i agari izan "manifestar-se".
  10. **beda i ne i**. En basc *beta*, "temps disponible"; hi, "tu". Significat possible: "tu disposes del teu temps"
  11. [7/9]
  12. **gaziR de**. En basc *gazi* significa "salat" i *gazi(tu)*, "salar, tornar-se salat". El sintagma vé a significar "2pel salat".
  13. **bin doi**. Significat: "les dues sepultures".
  14. [2/4]r [3/5]i.
  15. **toRdas**. En basc *torta* significa mort/a. Els significat seria: "les mortes."
  16. **ban gide**. La veu *ban* significa un/a. En basc *gida* significa "guia" i *gider* significa "agafador". El segment significaria "una la guia", pense que podria ser van ser guies.
  17. [2/3]n doi. Potser la tira fora *bin doi* com en el segment C,13.
  18. **bar[3/5]doi**. El segment incomplet significaria "la sepultura primera". Complet podria ser: *bar[ne bin] doi*, "la sepultura ... primera"
  19. **sene uRe bas**. En basc *seme* significa "filla"; i *urre*, "or" potser nominalitzat com a nom Or. La tercera veu es refereix al llinatge de la primera de les difuntes, Bas. Significa: "fill d'Or Bas". Cognom documentat a Sagunt en l'estela funerària de la muller del magistrat Aiu Bas del segle I aC.
  20. [2/4]de. Incomplet, es llig ...de, portser la síl·laba final de *gide*, "guia o agarrador" o és el morfema *de*, "per".
  21. **ile[3/5]**. Incomplet llevat de la tira ile. Segment molt incomplet. En basc *ile* significa "pèl".
  22. **bin doi**. Igual que el segment 13 significa: "les dues sepultures".
  23. **ni e**. Significa: "i jo".

Traducció de la part B: (1) Per conveniència, (2) el desig del llinatge (3) i la sepultura. (4) Pel temps passió de tots. (5) La sepultura, desig del llinatge, (6) consumeix una sepultura, (7) sepultura de la jove. (8) La primera sepultura del camí (9) manifesta (10) que tu disposes del teu temps (11) [...] (12) per la sal (13) les dues sepultures (14) [...] (15) les mortes (16) una guia (17) les dues sepultures (18) la sepultura primera [...] (19) filla s'Or Bas, (20) [...] (21) [...] (22) les dues sepultures (23) i jo.

Part C:

1. **ban** [ba'n] **egi se**. La veu *ban* significa "un/a"; *egin*, "fer, crear, construir" i *SE* podria ser la partícula reflexiva. Podria significar: "se'n va construir una".
2. **sear d'oe** [e] **beda ne**. En basc *sar(tu)* significa "entrar, posar dins"; *ohé*, "llit"; *beta*, "temps"; tenim també els morfemes *se*, *ne*. Significat del segment: "i amb temps posaren dins el llit".
3. **aR ba d'oe beda ne**. El segment és igual que el C2 sense el morfema *se* i amb el morfema *ba*; de manera que semblen intercanviable. El segment podria significar "amb temps la van (posar) al llit".
4. **ando gida** [a] **re**. En basc *andur* significa "roí, crueldad..."; *GIDE*, "guia"; *are*, "ser". Significat proposat: és la guia cruel.
5. **ni e beda ne**. Significat dels segments: *NI*, "jo"; *e*, "i"; *BETA* "temps disponible" i *NE* "de". Tot el segment significaria "de mi i del temps".
6. **i n[e] eRtoo (i n[e] eRton)**. En basc *HI* és el pronom tu; *EN*, "de"; *ERTUN* significa "desgracia, dissort". El segment pot significar "la desgracia teua (de tu)".
7. **deigiR**. En basc *DEIKI* (vocatiu)
8. **iustir**. Significa "justícia!".
9. **bas etir[-]**. Incomplet i potser *Bas e Tir*. La veu *BAS* fa referència *Ure Bas i*, en conseqüència, és el llinatge del qual ascendeix.
10. **su e gade**. En basc *gate* significa "derramament, partida, marxa". El segment significa: "i derrama el foc familiar"
11. **laku kus**. Antropònim *Laku Kus*.
12. **eRa de**. En basc *era* significa "cara, manera, ocasió". El segment significa: "per conveniència".
13. **suR[-]de**. En basc *surtan* significa "en el foc". Incomplet potser: pel foc...
14. **ban gide**. En basc *GIDA* significa "guia". El segment significa: "un guia".
15. **gazitir**. En basc *gazte* significa "jove", la veu *gazitir* potser "la jove".
16. **sige igan zar**. En basc *SEGI(TU)* significa "seguir, acompanyar"; *igan*, "pujar"; *sarbide*, "camí d'entrada, accés". El segment: "seguixes accedint".
17. **ger e is gar** [0/2]. El segment significa "ger i no gar", és a dir, "cap i no cavaller".
18. **gastiR de**. És igual que el segment C, 15 més el morfema *DE*. La significació seria "per la vostra jove".
19. **ali gigila**. Intuec que es tracta d'un nom propi *Ali Gigila* o *Aligi Gila*.
20. **oRo su beda**[0/4]. El segment complet podria ser com *B4: oRo su BEDA DE*. Com aquell significaria: "pel temps de la passió de tots".

21. *gara se t'i t'i*. En basc *gara(tu)* significa “desenvolupar, renovar”; *t'i t'i*, “vosaltres”. El segment significaria: “per vosaltres es desenvoluparen”.
22. *bi t'iri bade*. En basc *bada* és una conjunció consecutiva “doncs, aleshores...naturalment”; *IRI*, “ciutat”, *BI*, “dues”. Segment: doncs, per la ciutat dues.
23. *ga[r doi de]*. Si es recomposa així, significa: “sepulturas desitjades.”
24. Traducció de la part C: (1) Se'n va construir una, (2) i amb el temps posaren dins el llit, (3) amb temps la van (posar) al llit. (4) Fou la guia cruel (5) del meu temps i (6) la vostra desgràcia. (7) ¡ (8) Justos (9) Bas Tir i (11) Laku Kus! (10) Tristesa i passió (12) per conveniència [del llinatge] (13) per la passió ... (14) una guia (15) Per la vostra jove (16) seguisc ascendint (17) de cavaller a cap, (18) per la jove (19) Ali Gigila (20) en temps de la passió de tots. (21) Doncs per vosaltres es construïren (22) per la ciutat dues (23) sepultures desitjades.

El llenguatge del text

Amb la lectura s'adverteix una qüestió de vocabulari que té relació en la voluntat de l'escriptor i en aquest sentit seria una qüestió d'estil. Apreciem que en el text s'empren set paraules amb l'estructura: vocal+R/r+vocal: T2 *iRe* en basc *hire* (pronoms teu/a/s/es), T4 *ire* en basc *hire(tu)* i (apropiar-se), A2 i B2 *eRo* en basc *erro* (llinatge), B1 (conveniència), B4 *oRo* en basc *oro* (adjectiu tot/a/s/es), B5 *[e]Re* en basc *erre* (cremar, consumir), B19 *uRe* en basc *urre* (or, ací nominalitzat), C22 *iri* en basc *hiri* (ciutat). En principi el fet constata que en iber existia la polisèmia T2 *ire* (teu/a/s/es) i T4 *ire* (apropiar-se). En iber hi ha moltes més paraules amb l'estructura vocal+R/r+vocal, com aRe (estar) de les fòrmules funeràries are t'age (està per present). En segon lloc que en un sol text apareguen vuit paraules amb l'estructura vocal+R/r+vocal ens indica una voluntat de selecció de les paraules amb finalitats estètiques possiblement. En tercer lloc identifiquem que el substantiu comú uRe (or) s'aplicava també com a nom propi. En quart lloc apreciem que el doble R/r no implica [r] o [rr] en basc.

La paraula més utilitzada del text és *doi*. La veu *doi* en basc té el significat del verb ajustar *doi(tu)* i com a adjectiu ajustat (*doi*). El significat en basc actual ens porta a ítems com fossa i l'ús en els textos funeraris d'època republicana romana em porta a atribuir-li en llengua ibèrica el significat de sepultura, tomba túmul, fossa del mateix camp semàntic. En el text del gerro de la Joncosa la paraula *doi* es repeteix 13 vegades: 3 vegades en la part A, 9 en la part B i 1 en la part C. Els segments en els quals s'escriu la

paraula doi són: A7 EGI-AR DOI (féu la sepultura), A8 BAN DOI (una sepultura), A10 ERO GAR DOI (la sepultura desitjada del llinatge), B3 (i la sepultura), B5 (la sepultura flamant del llinatge), B6 (crema una sepultura), B7 (la sepultura de la jove), B8 (...la sepultura primera del camí), B13 (les dues sepultures), B17 (una sepultura), B18 (la sepultura ...primera), B22 (les dues tombes), C23 ([per]la desitjada [sepultura]). Veiem el sintagma *ban doi* (una sepultura) i *gar doi*, (la sepultura flamant o la flama de la sepultura) que trobem a l'estela de Sinarcas. El fet ens permet claríssimament que ens trobem davant d'un text funerari.

Els segments *bin doi* (les dues sepultures) i *bide bar doi* (la sepultura primera del camí) ens revela que el text parla de dues sepultures situades en el camí, sens dubte el camí d'entrada als poblats on solien trobar-se les necròpolis. El segments *san doi* (la sepultura de la jove), el B15 *tordas* (les mortes) i els B16, C3 *gide* (guia) ens estan indicant que les dues difuntes van morir prou seguides en el temps. El text ens permet identificar una altra veu funerària ben recurrent parlant de sepultures, *gade* (trist i tristesa) en els segments A5, A6, A5, A8, C10. La veu *eRo* (llinatge, estirp) que identifiquem en A2, A10, B2 i B5 ens corrobora que les dues mortes pertanyen a un mateix llinatge, el qual hem identificat.

En el text s'esmenten quatre antropònims, els de les dues difuntes: Luzi Un i Ali Gigila, i els dels seus pares Bas Tir i Laku Kus. El nomen Luzi és el femení del nom que passà al llatí com a Lucius. El cognomen Un el trobem a l'estela de Queretes: $\Lambda\Lambda \uparrow \uparrow \text{ s}\epsilon\wedge\chi\Delta$, (*Gal Un sel-tar*), "El difunt Gal Un". El nom de la segona difunta: el praenomen Ali no el tinc documentat fins ara i cognom Gigila està compost per Gigi+La, Gigila és un antropònim compost format per Gi Gi documentat al plom del fòrum senatorial de Sagunt $\uparrow\text{G}\text{G}\text{I}\text{G}\text{I}\text{L}\text{A}$ $\uparrow\text{G}\text{I}\text{G}\text{I}$, Ikusi Gigi. Com a Gi es documenta a la rajola del Castell de Sagunt $\uparrow\text{G}\text{I}$, Gi; i altres. El cognomen La està documentat a un fragment d'amfora del Castell de Sagunt ΛD , La. Respecte de l'antropònim Bas Tir, el cognom Bas està documentats a Sagunt: Bas era el magistrat que encunyà moneda i Tir es documenta com a Tin a l'estela funerària de Sagunt $\uparrow\text{B}\text{A}\text{S}\text{T}\text{I}\text{R}$ $\uparrow\text{T}\text{I}\text{N}$, Nersea Tin i $\uparrow\text{A}\text{C}\text{T}$ $\uparrow\text{T}\text{I}\text{N}$, Balgea Tin. Respecte de Laku Kus documente el nom al plom de la Punta com a magistrat $\uparrow\text{L}\text{A}\text{K}\text{U}\text{K}\text{U}\text{S}$ $\uparrow\text{L}\text{A}\text{K}\text{U}$, Laku Iltir, i al plom del Solaig de Betxí $\uparrow\text{L}\text{A}\text{K}\text{U}$ $\uparrow\text{L}\text{A}\text{K}\text{U}$, Balke Laku, etcètera. El cognom Kus el tenim documentat a Lliria VIII el kar O i a Lliria IX, el guerrer (segurament el mateix personatge) $\text{O}\Phi\zeta$, Kurs. Certament, l'origen dels personatges esmentats al gerro de la Joncosa no vol dir necessàriament que procedisquen o tinguen relació amb els personatges saguntins.

No s'explicita el nom del marit o espós de les difuntes perquè ha de ser l'autor del text. Ara bé hi ha segments en què l'autor s'hi refereix: C5 i C6

ni e bed ne i n[e] erton (del meu temps <el de l'autor> i de la teua desgràcia <el de la difunta>). Hi ha segments: C15 *gazitir* i C18 *gazitir de* on s'empra la veu *gazitir* que es correspon al meu entendre amb la veu basca *gazte* que significa "jove". Resulta interessant, si més no, que en les famílies catalanes es refereixen a l'esposa de l'hereu com "la jove". Luzi Un fou la primera jove i Ali Gigila la segona jove de l'autor. Sabem també que aquesta última, segurament per la política matrimonial, el feu ascendir de *kar* (cavaller o guerrer) a *ker* (magistrat, segurament governador del tresor de la polis); així ho podem argumentar a partir de diverses inscripcions: *kar* Ban Balkes era el propietari de la falcata inscrita trobada al Rabossero de Torres Torres (Camp de Morvedre) i les primeres dracmes d'Arse eren signades amb la paraula *keR*.

La textualitat de la inscripció del gerro de Jorba

He fet una traducció del text per segments, però el fet que hi hagen algunes elisions i repeticions, així com la pèrdua de segments, la traducció proposada presenta dificultats de comprensió. Ara aproparé al significat del text prenent com a fil del text els segments complets i dotats de significat rellevant per oferir una interpretació més acurada. Com ja he dit el text consta d'un títol i tres parts perfectament situades al gerro, fet que podríem interpretar com a simbòliques de l'escrit: el títol i la part inicial se situen al coll del gerro com si fora la gola que s'empassa el mos, el tràngol. En les dues parts posteriors i últimes, dos de tres, l'autor exposa els arguments de pes.

El rètol és una frase inicial que està invertida, de manera que es llig mirant l'escrit des de dalt i no en la verticalitat del gerro. No pot ser una casualitat. Es tracta d'una frase que consta de quatre segments: $\text{𐌃𐌆𐌇} : \text{𐌆𐌇𐌈} : \text{𐌆𐌇𐌈𐌉𐌊𐌋} : \text{𐌆𐌇𐌈𐌉}$, (*bare de . iRe . osga is t'ire . tigo tinde*), "Per serenar (2) els teus (3) no facis soroll (4) a fi d'aparentar (elevant l'apariència)". És evident que l'autor estava retolant el text, potser sintetitzant el contingut del text. Més concisament la frase diu: La serenor no s'aconsegueix amb soroll. Certament, davant d'una pèrdua familiar, si vols tanquil·litzar els teus, no és convenient plorar a crits i menys si es fa per aparentar dolor o pesar. En la primera meitat del segle xx hem viscut les vetles dels difunts i hem vist que cada volta que s'afegia un veí, els plors i crits més o menys impostats augmentava el dolor dels familiars del difunt. En aquest context, s'entén perfectament la sentència. El comportament actual en els soterrament s'ha imposat la serenor que recomana la sentència, certament també per l'ús dels tanatoris. El títol és una sentència, un pensament que sintetitza un

coneixement contrastat, el qual ha passat a formar part de la concepció del món de la persona o grup social que la utilitza.

En la part A l'autor, sens dubte el marit de les difuntes del text s'adreça al lector i li diu que la seua tristesa és la tristesa del llinatge, el qual féu la sepultura per la trista desaparició de Luzi Un, i explica que la sepultura desitjada del llinatge fa desaparèixer la realitat (la veritat de la difunta), la qual es perd marcint-se.

En el text de la part B l'autor afirma que la sepultura respon al desig i conveniència del llinatge i que amb el temps una sepultura consumeix la passió de tots. Especifica que la sepultura de la jove és la primera del camí [...], que les mortes n'eren dues, la primera difunta fou guia de la segona i era filla d'Or Bas.

En el text de la part C l'autor explica que es va construir una sepultura, dins posaren el llit on va jeure ella. Fou la guia cruel del meu temps (de l'autor) i la vostra desgràcia (dels familiars i amics). S'aclama a la Justícia. Bas Tir i Laku Kus són els progenitors o ascendents de les difuntes. Exposa l'autor (el marit) que és una barreja de tristesa i de passió i que per oportunitat [del llinatge] maridà amb la segona jove, Ali Gigila, i per ella va ascendir de cavaller a governador. Afirma que per la mort de les joves es consruïren dues sepultures a la ciutat dues sepultures desitjades.

El gerro, i consegüentment el text incís, s'han datat en el segle I aC. No està mal; però jo el dataria en el segle I per la caligrafia de traços rectes, l'ús quasi bé exclusiu del signes senzills o sonors, i l'absència de la partícula substantivadora -TAR, com veiem en la veu funerària *seltar* per exemple en la làpida de Queretes (Matarranya): *Gal Un sel-tar* (el difunt Gal Un), o en la fórmula repetida de la làpida de Sinarcas *sel-tar ban doi* (Una sepultura per al difunt).

La llarga inscripció és un text filosòfic, és un petit comentari estoic sobre la resignació davant la pèrdua recent de les dues esposes (joves) de l'autor. La textualitat filosòfica comença en el mateix títol, una sentència que preconitza serenor davant la mort, la qual condensa el pensament estoic sobre la vida i la mort com un procés natural. No he pogut documentar que Sèneca escriguera la sentència del text, però sens dubte l'autor és un estoic seguidor de l'hispana Lucius Annaeus Seneca (Corduba 4 aC - Roma 65 dC). Permeteu-me que copie unes sentències sobre la vida i la mort atribuïdes a Seneca per veure més proper el pensament estoic: La major rèmora de la vida és l'espera de demà i la pèrdua del dia de hui; La vida és una obra

teatral que no importa quant ha durat, sinó quant bé ha estat representada; Ens enganyen quan considerem que la mort està lluny de nosaltres, quan la seua major part ja ha passat, perquè tot el temps transcorregut pertany a la mort; Ha d'esperar-se la mort que la naturalesa ordena. El títol de la inscripció de Jorba: La serenor no s'aconsegueix amb crits, certament, és una sentència estoica.

Seguint la concepció estoica del món la mort és el destí inexorable de la vida i els familiars que es queden han de resignar-se a la mort. El llinatge construeix la sepultura per cremar la tristesa i la passió que senten pels difunts. Per això l'autor del text permanece impertorbable davant de la mort i diu que la primera difunta és la guia de la segona jove difunta. La sepultura per a l'autor respon al desig del llinatge on desapareix la realitat (el cos) del difunt perquè es marceix com les plantes.

Certament, l'autor del text i marit de les difuntes és el primer filòsof iber que coneguem fins ara. Com a bon filòsof estoic utilitza una sentència estoica, també la primera sentència que s'ha identificat en la llengua ibèrica. Amb propietat podem referir-nos-hi com l'estoic de Jorba. En l'exposició empra la retòrica en la seua exposició que es caracteritza per l'allargament dels sintagmes: *eRo gar doi* (la sepultura desitjada del llinatge, *oRo su beda de* (pel temps passional de tots), [...] *bide baR doi* (la sepultura primera del camí [...], ...; el joc de les paraules per fer reflexionar filosòficament: *bani d'egi dane : ni d'ege dane* (per fer desaparèixer la realitat, la realitat de la vostra veritat), *gal ido se dane : bani d'egi dane* (la realitat es perd marcint-se per fer desaparèixer la realitat); la utilització de paraules que enganxen un segment en altres: *i e gade, eRo gade* (i la vostra tristesa, la tristesa del llinatge), *eRo gar doi, ban doi [e]Rer, san doi ...bida baR doi* (la sepultura desig del llinatge, crema una sepultura, la sepultura de la jove, la primera sepultura del camí); la utilització de veus en sentit figurat: *su* (passió per foc), *gar* (desig per flama); i l'elisió de verbs: *eRa de : eRo gar : doi e : oRo su beda de : eRo gar doi...* (Per conveniència el desig del llinatge i la sepultura pel temps passió de tots...); la concentració de veus de la mateixa estructura com en el fragment que acabe d'exposar: *eRa, eRo, oRo, eRo*.

Finalment, cal preguntar-se per què el filòsof de Jorba va escriure el seu text a un gerro menut de 20 cm per 15 cm? L'autor del text, el filòsof de Jorba, el qual podria ser mestre o orador, no desaprofita la mort de les seues joves per fer palés el pensament sobre la serenor davant la mort i la sepultura seguint l'escola filosòfica estoica a la qual segueix. Ho féu sobre un objecte funerari, un gerro per posar flors o perfums. Recorde una de les frase més filosòfiques de l'autor quan diu *gal ido se dane* "la realitat es

perd marcint-se". El gerro o búcar descansaria ben segur sobre el túmul, la cripta o la làpida, millor que dins d'un mausoleu perquè pretenia que els familiars i veïns que visitaren la sepultura pogueren llegir la reflexió sobre la serenor davant la mort. Adonem-nos que aquest tipus de missatges es dóna actualment en algunes làpides quan s'inscriuen frases que manifesten el pensament sobre la vida, la mort o les idees que han guiat el difunt o la família.

Fotografies del gerro de Jorda cedides per Ferrer Jané

